

хология толпы. Определено особое место "толпы" среди других социально-психологических явлений, сопровождающих чрезвычайные ситуации. Выделены основные признаки скопления людей, которые характеризуют его как толпу. Даны рекомендации работникам милиции по действиям в толпе во время массовых нарушений общественного порядка и определены особенности формирования впечатления толпы о реальности – не факты сами по себе поражают воображение толпы, а то, как они представляются.

Ключевые слова: *социально-психологическое явление, толпа окказиональная, толпа конвенциональная, толпа экспрессивная, толпа действующая.*

Shynkarenko I. O. Social-psychosocial characteristics of the crowd and its use in the operational activity of the internal affairs officers. The article deals with the problems of determination of maintenance of psychological description of crowd and her differentiation from mass. The retrospective analysis of forming of science – psychology of crowd is conducted. The special location of "crowd" is determined among other socially-psychological phenomena, accompanying extraordinary situations. The basic signs of accumulation of people which characterize him as crowd are distinguished. Наданы of recommendation to the workers of militia on actions in crowd during mass public nuisances and forming features are certain imagination of crowd about reality – not facts in itself strike imagination of crowd, and then, as they are produced.

It is well-proven that the feature of crowd consists in the specific of the socially-psychological phenomena which determine monotony of conduct of her participants. It is shown that crowd is created on the base of contrasting of this community of object of dissatisfaction and does community quite often exactly that, that "against them". Consciousness distinguishes only alike поведенческие signs and, accordingly, automatically compels the enormous amount of people to be similar to each other in the manner of conduct (gestures, motions, exclamations of and other). Classification of crowd is Given on his basic descriptions and the categories of учасників crowd are certain.

Keywords: *social-psychological phenomenon, occasional crowd, conventional crowd, expressive crowd, operating crowd.*

Надійшла до редакції 20.03.2014

Дуйловський О. В.

*(Південне територіальне командування
внутрішніх військ МВС України)*

Шалгунова С. А.

*кандидат юридичних наук, доцент,
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

УДК 343.916

ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ ОГЛЯД ФОРМУВАННЯ ДЕТЕРМІНАНТ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНІВ СЕРЕД ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ МВС УКРАЇНИ

Розглянуто причини та умови вчинення злочинів у середовищі військовослужбовців МВС України (національної гвардії, внутрішніх військ) на основі аналізу історичних процесів, що відбувалися в Україні з 1915 року по теперішній час.

Ключові слова: *внутрішні війська, національна гвардія, причини та умови вчинення злочинів, етапи формування причин та умов, причини виникнення «дідівщини» та нестатутних відносин між військовослужбовцями.*

Постановка проблеми. В умовах загострення кримінальної ситуації останні декілька місяців в нашій країні особливе занепокоєння викликає вчинення злочинів проти правоохоронців та самими правоохоронцями. Особливо небезпечною є ситуація розпалювання екстремістських настроїв серед населення та молоді, яка ще не має достатнього життєвого досвіду та легко піддається на умовляння та підкуп з боку «ловцов душ человеческих», що прагнуть досягти розбрату серед населення, розколоти країну та захопити владу. Ступінь суспільної небезпечності таких проявів досить високий, оскільки протиправні дії з боку таких категорій осіб заподіюють шкоду інтересам держави, її національній безпеці, державним правоохоронним інтересам та суттєво знижують рівень довіри населення до правоохоронної системи в цілому. Також необхідно зазначити і те, що загальне падіння рівня моральності та правової культури у населення країни так само негативно відбивається і у свідомості молодих людей, що приходять на службу до правоохоронних органів та національної гвардії (яка до березня 2014 року мала назву внутрішніх військ МВС України).

Метою даного дослідження є аналіз загальних причин та умов вчинення правопорушень та злочинів серед військовослужбовців національної гвардії (внутрішніх військ).

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Вивчення військових злочинів у кримінальному праві та з кримінологічної точки зору привертало увагу вчених в різні часи розвитку української правової думки. Дослідники звертали увагу на питання кримінальної відповідальності та проблеми кваліфікації військових злочинів. До вказаних проблем зверталися М.Д. Дурманов, В.В. Леоненко, А.В. Наумов, А.А. Піонтковський, І.І. Слуцький, А.А. Тер-Акопов, А.Н. Трайнін, Ю.М. Ткачевський, В.М. Чхиквадзе, М.І. Якубович. Роботи зазначених авторів стали передвісниками та підґрунтям проведення сучасних кримінально-правових досліджень злочинів, що вчиняються при виконанні обов'язків військової служби. Сучасні дослідники С.І. Дячук, Е.М. Кісілюк, М.М. Сенько, М.С. Туркот, М.І. Хавронюк приділяли увагу обмеженому колу питань, що стосуються вчинення військових злочинів військовослужбовцями Збройних Сил України. Однак проходження військової служби у Збройних Силах України та у національній гвардії (внутрішніх військах) МВС України має суттєві відмінності. Отже, питанням законності в діяльності національної гвардії (внутрішніх військ), особливостей кримінальної відповідальності, кримінологічного попередження військових злочинів серед військовослужбовців увага не приділялася взагалі. Тому ми й звертаємося до них.

Виклад основного матеріалу. Вітчизняні процеси реформування та оптимізації Збройних Сил України, національної гвардії (внутрішніх військ) МВС України та інших військових формувань розпочато ще до розпаду СРСР у 1991 році. І до цього часу ці процеси тривають. З початку створення незалежної правової держави Україна військові формування зазнали значних змін. Не завжди ці зміни були корисними та доцільними. Однак в умовах побудови правового та демократичного суспільства проце-

си, що відбуваються в українському суспільстві, неминуче торкаються і проблем військових. Армія є складовою суспільства, і тому вона так само повинна змінюватися, як і суспільство. Так само, як і в суспільстві, серед військовослужбовців та найманих працівників у структурі Збройних Сил України та національної гвардії (внутрішніх військ) МВС України зростає кількість правопорушень та злочинів, пов'язаних з інтересами військової служби і порядком її проходження та забезпечення. Тому для розробки дійової системи попередження правопорушень та злочинів, порушень дисципліни та законності, ми проведемо аналіз формування причин та умов вчинення злочинів та негативних фонових явищ, що їм сприяють, у діяльності національної гвардії (внутрішніх військ).

Але перш ніж починати аналізувати реальний стан справ в українській національній гвардії (внутрішніх військах), необхідно, на наш погляд, здійснити історично-правовий аналіз передумов їх виникнення. Це дозволить зрозуміти підґрунтя, на якому виникають конкретні причини та умови вчинення військових злочинів серед військовослужбовців як строкової, так і контрактної служби. Відповідно до Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу», військовий обов'язок – це громадський обов'язок кожної особи захищати країну, громадянином якої вона являється, передбачений Конституцією України. Він ще називається конституційним обов'язком (ст. 1 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» від 25.03.1992 року). В законодавстві України попередніх років військовий обов'язок називали також почесним обов'язком, військовою повинністю, але зміст даного поняття не змінювався. Це обов'язок громадянина України вступити на військову службу (строкову) та здійснювати захист інтересів держави Україна у мирний чи воєнний час. Контрактна військова служба була запроваджена в Україні лише з кінця 90-х років минулого століття.

Необхідно зазначити, що з моменту створення нової, радянської держави на теренах України (1917 рік) виникла нагальна потреба у здійсненні охорони громадського порядку, боротьбі з контрреволюційними силами, антирадянськими організаціями, бандитизмом, спекуляцією, хуліганством та кримінальною злочинністю в цілому. Для цього були створені Червона гвардія та робітничая міліція (постанова Наркомату внутрішніх справ від 10.11.1917 року), а пізніше – війська НКВС (Постанова Ради Народних Комісарів 20.12.1917 року); війська внутрішньої та конвойної охорони, внутрішні війська (Закон України 1992 року). З 1992 року внутрішні війська МВС УРСР та МВС СРСР перейшли у підпорядкування МВС України і на їх було покладено функції, схожі із сучасними функціями та завданнями Національної гвардії України, створеної в структурі МВС України у березні 2014 року. Такий тривалий час існування внутрішніх військ та реформування їх у Національну гвардію України проблеми попередження злочинів з боку військовослужбовців не зняли.

Так, серед військовослужбовців царської армії, і зокрема сторожової охорони, більшість яких перейшли на службу до лав Червоної Армії та конвойної сторожі після 1917 року, такі питання не були актуальними. Ра-

зом із тим знуцання офіцерів, унтер-офіцерів різних рівнів (у сучасному розумінні – молодшого, середнього та старшого начальницького складу) та солдат з досвідом служби над молодими солдатами не мали поширення серед військовослужбовців. В царській армії до 1917 року та конвойній сторожі, на відміну від Германської армії, з якою Україна та Російська імперія перебували у стані війни (Перша світова війна), знуцання над військовослужбовцями були відсутні. Що ж стосується Германської армії, то основними порушниками дисципліни та знуцань над солдатами були унтер-офіцери. Вищі військові чини, хоча і бачили жорстоке поводження, фізичні розправи, виховання шляхом бійок та принижень унтер-офіцерів та старших солдат з підлеглими молодими солдатами, не втручалися у такі ситуації, і проявляли таким чином офіційно своє байдуже ставлення до дій підлеглих унтер-офіцерів. Часто розправи та «фізичне виховання» здійснювалося і за наказами офіцерів [1, с. 94].

Створена у 1917 році Всеросійська надзвичайна комісія для боротьби з контрреволюцією і саботажем (ВНК), очолювана Ф.Е. Дзержинським, мала особливі повноваження, і головним завданням якої став захист революційних завоювань трудящих за допомогою збройної сили (пізніше названий Бойовим загоном ВНК) [2, с. 32]. В Україні було створено Всеукраїнську надзвичайну комісію (ВУНК) у складі Наркомату внутрішніх справ України (Декрет уряду 3.12.1918 року) та через рік – корпус військ ВУНК (1919 рік). Основний склад ВНК утворювали робітники-червоногвардійці, загоони солдат Свеаборзького полку, які брали участь у захопленні Зимового палацу Санкт-Петербургу, та добровольці, рекомендовані радянськими партійними та профспілковими організаціями. До складу ВУНК увійшли також солдати та робітники, що встали на бік радянської влади та захищали її в населених пунктах України. В обласних центрах (губернських містах) утворювалися батальйони ВУНК, а в районах (повітах) – роти. До цих військових підрозділів був ретельний та прискіпливий відбір військовослужбовців, і керівництвом Особливого корпусу ВУНК наголошувалося на першочерговій ролі командирів – вихованні. Серед солдат Бойового закону ВНК не існувало проблеми нестатутних відносин чи інших військових злочинів. Стверджувати, що така проблема була відсутня взагалі, ми не можемо, оскільки немає інформації про відсутність таких явищ. Тим більше, що більшість інформації про діяльність ВНК має гриф таємності і до цього часу доступу до неї немає. Таким чином, головним призначенням військ ВНК був захист радянської влади на місцях та боротьба з бандитизмом.

З 1918 року, після видання наказу № 284 від 20.04.1918 року Народного комісаріату з воєнних справ, відбулися перші спроби реформування конвойної охорони (конвойних команд). Конвойна сторожа, що існувала до 1917 року, продовжувала виконувати свої функції до 1918 року, але уже була підпорядкована двом відомствам: Головному управлінню місцями ув'язнення Народного комісаріату юстиції та Народному комісаріату з воєнних справ. Суттєвих змін цей наказ не передбачав, лише зміни номінальні – у структурі та назвах управлінь. Стосовно прийому на службу, то, крім тих, хто залишився на службі після Жовтневої революції 1917 року, дозво-

лялося приймати на службу добровольців за тими ж правилами, які встановлювалися для військовослужбовців Червоної Армії. Обов'язковим правилом прийому на службу була дача письмового зобов'язання чесно і вірно служити новій владі [2, с. 29–30]. Радянська влада приділяла багато уваги своїм військовослужбовцям бойових та особливих загонів ВНК та ВУНК. Так, питання забезпечення зброєю, обмундируванням, харчуванням, житлом (розквартируванням) розглядалися на урядовому рівні. Не стояли осторонь Рада праці та оборони і Реввоенрада Української народної республіки. В цей же час для захисту від небезпеки, пов'язаної із веденням Громадянської війни, були створені війська допоміжного призначення, на які покладалося завдання охорони виробництва, сировини та готової продукції Наркомпроду, Головнафти, Центртекстилю, Головцукру Української народної республіки, пізніше названі військами Внутрішньої охорони республіки (ВОХР), підпорядковані Наркомату внутрішніх справ. На території України діяв Український сектор ВОХР зі штабом у м. Харкові. До його складу входили 23 окремі батальйони військ з охорони українських залізниць. Основними завданнями батальйонів ВОХР були: охорона існуючого ладу в державі та найбільш важливих об'єктів зв'язку і комунікацій (телеграфу, телефону, пошти, водопровідних мереж, мостів); охорона і оборона транспортних комунікацій та державних перевезень (хліба, палива, інших вантажів); охорона об'єктів виробництва (фабрик, заводів, складів, сировини, сільгосппродуктів та ін.).

До 1920 року ВОХР виконували покладені на них завдання забезпечення внутрішньої безпеки в державі. Єдиного відомства, якому підпорядковувалися ВОХР, не було. Ці війська перебували у підвідомчості трьох відомств: Всеросійського Головного штабу Червоної Армії, Наркомату юстиції та Надзвичайної комісії внутрішніх справ. З початку 1920 року вони були реорганізовані і змінена назва на Війська внутрішньої служби, а з листопада цього ж року об'єдналися з військовими комісаріатами округів.

Проаналізований нами стан дотримання дисципліни у царській армії та конвойній сторожі, яка склала основу для військ НКВС з 1918 року, дозволяє визначити основні причини порушень військовослужбовцями вимог військових статутів. Основними із них є такі: 1) зменшення строку служби до трьох років внаслідок ліберальних змін, що відбувалися у державних військових формуваннях. Це частково урівнювало вік військовослужбовців молодшої ланки і сприяло налагодженню взаємовідносин між ними; 2) майже повна відсутність алкогольної («питейної») традиції, що усувало виникнення приводів до з'ясування особистісних взаємостосунків між військовослужбовцями нижньої ланки; 3) покращення взаємовідносин солдат і офіцерів внаслідок того, що військовими статутами та наказами військового начальства було передбачено звернення на «ви» між всіма категоріями військовослужбовців та обов'язок бути ввічливими як між собою, так і стосовно підлеглих [3]; 4) більша частина солдат, сформована за рахунок селянського населення, служила сумлінно й чесно на благо царя та Вітчизни, і були переконані у необхідності цього. Неприпустимим ними вважалося будь-яке порушення дисципліни або вчинення злочину.

Отже, досвідчені солдати (з досвідом військової служби) в діючій армії та військах не допускали порушень дисципліни та вчинення злочинів, пов'язаних із знущанням та мордуванням над молодими солдатами. Крім того, позитивний внесок у розвиток військової служби дав і ретельний відбір солдат, здійснюваний радянськими партійними та профспілковими організаціями після 1917 року. Переважна більшість таких дій допускалася лише вихованцями вітчизняних кадетських корпусів та юнкерських училищ, на відміну від армій європейських країн. Підґрунтям існування дідівщини в зарубіжних військових формуваннях (наприклад, в Германській армії) була застаріла армійська традиція, що мала негативне забарвлення. Зміст даної традиції полягав у моральному та фізичному приниженні, цькуванні, залякуванні молодих солдат старшими солдатами (з досвідом військової служби), унтер-офіцерами та офіцерами. Головна мета такого поводження полягала у пристосуванні молодих військовослужбовців до труднощів військової служби та вихованні у них моральної витривалості та стійкості до випробувань. Не виключалася і мета виховання у молодих солдат беззаперечного виконання вимог старших військовослужбовців. Традиція використання такого способу «виховання» молодих людей існувала лише серед військовослужбовців. Серед цивільного населення такої традиції не було [4].

Після руйнування імперії у 1917 році та розбудови Червоної Армії система взаємовідносин між військовослужбовцями так само, як і раніше, будувалася на принципах єдиноначальності та дисципліни. Без здатності захищати свою державу представниками пролетаріату та робочого селянства, що здійснювалося за рахунок створення власної армії, нова держава не змогла б себе захистити (Л. Троцький, 1918 рік) [5, с. 69]. Червона Армія будувалася на основі єдиної ідеології та власного бажання кожної особи захищати інтереси радянської держави. Отже, прояви насильства у будь-якому вигляді між військовослужбовцями не були притаманні їй. Однак мали місце поодинокі випадки побиття офіцерами солдат. Причинами цього були недостатнє усвідомлення військовослужбовцями принципової відмінності нової армії від царської, низький освітній рівень та рівень правосвідомості, неусвідомлення та нерозуміння власної гідності офіцерами, які проходили прискорені курси підготовки офіцерського складу в умовах громадянської війни. Під час таких курсів не всі особи вірно розуміли заклики до свободи [6, с. 590], і негативні людські якості проявлялися у «вільному» поводженні з підлеглими військовослужбовцями. У військового керівництва радянської держави були побоювання, що військовослужбовці, які перейшли на бік радянської влади, вступили до лав Червоної Армії та військ Всеросійської надзвичайної комісії, можуть застосовувати насильство до підлеглих, намагатися відновити метод палочної дисципліни, що існував раніше. Однак вони виявилися невинуватими. Відповідно до даних, наведених С. Орловським та В. Малкісом, у 1924 та 1925 роках військовими судами було засуджено відповідно 2,5 % та 4,0 % військовослужбовців, які образили свого підлеглого чи начальника [5, с. 69–70]. Чинним військовим законодавством було передбачено відповідальність за незакон-

не використання військовим начальником свого підлеглого військовослужбовця у власних цілях (в особистих чи цілях сім'ї начальника) (ст. 19 Положення про військові злочини, затверджене Президією Центрального виконавчого комітету від 31.10.1924 року). Це говорить про те, що в умовах післявоєнного часу (1921–1925 років) у державних військових формуваннях існували проблеми не стільки «дідівщини», скільки корупційного використання військовими начальниками своїх посад. Хоча, як уже зазначалося, в цілому рівень дотримання військової дисципліни, правил субординації та військової честі був високим [7, с. 149].

На відміну від царської армії, у Червоній Армії та військах ВНК причинами відсутності «дідівщини» можна назвати ті самі, що існували і за часів царської армії, та декілька нових причин. Так, основними причинами відсутності негативних проявів у новостворених державних військових формуваннях були такі: 1) Червона Армія зберегла позитивні та корисні традиції царської армії завдяки частині офіцерського корпусу, що перейшов на її бік; 2) класовий підхід у підборі солдат та жорстка дисципліна в армії; 3) підтримання авторитету військової служби як самої престижної та високооплачуваної, що сприяло підтриманню дисципліни на високому рівні; 4) відбір на службу кращих представників різних класів; 5) підвищена вимогливість до військовослужбовців всіх рівнів у дотриманні вимог статутів для забезпечення високого престижу військової служби та ідеологічної її складової (почесність служби).

Однак, пізніше і в Червоній Армії та у внутрішніх військах стали проявлятися перші ознаки дідівщини. На наш погляд, це пов'язано із тим, що в період після Великої Вітчизняної війни, під час мирного існування та спрямування всіх сил держави і суспільства на відновлення господарства, армія почала втрачати свою силу та ідеологічне підґрунтя. По-перше, як у Червоній Армії, так і у внутрішніх військах у післявоєнний час службу проходили як військовослужбовці-фронтовики, і ті, хто не відчув на собі саме воєнної служби, а не військової у мирний час. Певним чином між ними виникали моральне неприйняття, неповага, моральне протистояння. По-друге, до лав армії стали не лише потрапляти, а й дуже стрімко рухатися по кар'єрних сходах особи, які не мали належних моральних, професійних та ділових якостей. На наш погляд, у 50–60 роки ХХ ст. в армії з'являються перші випадки «казарменного хуліганства» (нестатутна традиція приймати «солдатську присягу» у молодих солдат військовослужбовцями старшого призову), починаються активно проявлятися процеси кумівства та nepotизму, з якими ми намагаємося активно боротися у сучасному суспільстві. Діти відомих батьків, партійних діячів Комуністичної партії, їх племінники, внуки приходять на службу до армійських підрозділів, «легко» та швидко зростають у званнях і посадах, чим демонструють іншим військовослужбовцям неважливість дисципліни, сумлінного ставлення до військової служби, а інколи – відсутність елементарної порядності та аморальність, пияцтво, розкладають моральний дух командної верхівки, а у 70–80-ті роки – і рядового складу. Поповнення армійських лав такими «військовослужбовцями», звичайно, позитивно не могло вплинути на стан дисципліни,

законності та на свідомість молодих осіб, які обрали військову службу за ідейними переконаннями.

По-третє, в цей час як у суспільство, так і в армію проникає так звана «західна культура». Основними її ознаками є поява на внутрішньому ринку імпортованих предметів побутового та особистого призначення (одягу, взуття, магнітофонів, інших предметів побуту), що цінилися набагато дорожче вітчизняних і уособлювали в собі «престижність» їх власників. У суспільстві починає формуватися ланка людей, яким такі «блага» доступні, і вони користуються більшою повагою та авторитетом, ніж ті, у кого їх немає. На цьому ґрунті виникає нерівність між різними верствами населення, що перекидається і на війська, як складову суспільства. Пропаганда західного та американського способу життя, демократії, доступності матеріальних благ – захоплює свідомість молоді країни та розкладає її. Перші фарцовщики (спекулянти та контрабандисти), які нелегально торгували імпортованими речами, стають шанованими людьми і привносять у наше життя неповагу до всього вітчизняного: від предметів першої необхідності до музики, літератури, культури, мистецтва в цілому. По-четверте, молоді хлопці після повернення зі строкової військової служби намагаються включитися у сучасне молодіжне життя, і авторитет військової служби поступово втрачає свою престижність, авторитет та повагу до військовослужбовців, у т. ч. самі професійні військові розуміють зневажливе ставлення до армії та і до них самих «прогресивних» керівників держави у 80-ті роки та військового начальства, яке намагається забезпечити спочатку свій власний добробут, а потім, по остаточному принципу, і підлеглих. По-п'яте, у 80–90-ті роки, в умовах соціальної, політичної нестабільності, пропаганди необхідності побудови демократичного суспільства відбувається руйнування всього, що заважає новим демократам та економістам. Оскільки армія не виробляє матеріальної продукції, то потрібно її реформувати. Але реформування всієї армії, у т. ч. внутрішніх військ, відбувається не за умови необхідності та доцільності, а за умови постійного їх скорочення та фактичного знищення кадрового потенціалу. Ті процеси, що відбувалися в армії у 30-ті роки, під час масових репресій всіх «неблагонадійних» та «незгодних» вищої військової ланки варварськими методами, у 80–90-ті роки проходили під гаслом перебудови та демократизації. Хоча, фактично, відбувалося руйнування, ініційоване із-зовні держави, яка заважала побудові однополярного світу, сфокусованого на фінансовій могутності та диктуванні політичної волі з боку США, як світового лідера. Таким чином, ліберальні зміни у суспільстві призвели до того, що до лав армії стали потрапляти особи, які мали кримінальний досвід у неповнолітньому віці, до яких були застосовані примусові заходи виховного характеру та кримінального покарання. І це є шостим фактором, що сприяв потраплянню на службу морально нестійких, аморальних осіб, які не лише не бажали підпорядковуватися суворій військовій дисципліні, а й поширювали серед військовослужбовців «злочинські» традиції кримінального світу, відкрито пропагували неповагу та небажання підкорятися наказам начальників та командирів, насаджали кримінальні традиції та звичаї.

Проблема взаємовідносин військовослужбовців різних поколінь так само актуальна, як і серед населення. Молоді люди не можуть зрозуміти батьків та дідусів, а також своїх начальників, наставників, викладачів. У середовищі військовослужбовців таке становище проявляється найбільш чітко. Офіцери внутрішніх військ, які отримали фахову освіту 14–18 років тому, прослужили такий же час у військах, не можуть проходити службу під керівництвом молодих начальників та командирів, які прийшли на службу в останні 3–5 років. І викликано це не тим, що їм недостатньо професійного чи життєвого досвіду, щоб знайти спільну мову із керівниками, а тим, що суттєва різниця у поглядах поколінь призводить до невірнього розуміння інтересів служби, ставлення до виконання своїх службових та професійних обов'язків, та і в цілому усвідомлення тієї відповідальності, яка покладається на військовослужбовців внутрішніх військ у зв'язку із виконанням присяги, дотримання дисципліни і законності. Ставлення молодих військовослужбовців до обов'язків військової служби з кожним поколінням стає все більш «холодним», мають місце випадки запізнь на службу, вживання перед службою та на службі алкоголю, недбалого ставлення, невиконання або й відкритої відмови виконання обов'язків.

Необхідно погодитися із тим, що правопорушення серед військовослужбовців мали місце і в царській армії, і в радянських військових формуваннях, створених після 1917 року. Переважна більшість таких порушень стосувалася міжособистісних конфліктів і не мала ознак, що свідчили б про їх закономірність та специфічний характер. Таким чином, лише з 60-х років ХХ століття у внутрішніх військах з'являються перші спроби вирішення міжособистісних конфліктів військовослужбовців кримінальним шляхом. До цього часу негативних соціальних явищ, пов'язаних із наявністю відповідних умов та причин до вчинення злочинів військовослужбовцями, не було.

Висновки. Отже, проведене узагальнення дозволяє нам визначити певні етапи формування причин та умов вчинення правопорушень і злочинів серед військовослужбовців внутрішніх військ. На наш погляд, умовно можна виділити 6 етапів, на яких відбувалося формування детермінант протиправної поведінки військовослужбовців: 1-й етап – часткова реорганізація військових підрозділів, що виконували схожі функції з сучасними внутрішніми військами, яка автоматично перенесла на радянську армію негативні явища царської армії (що існувала до Жовтневої революції 1917 року); 2-й етап – створення новітніх військових формувань для охорони та конвоювання, в яких почалася формуватися нерівність між військовослужбовцями та партійними керівниками і хибним розумінням правил побудови військ (1917–1918 роки); 3-й етап – створення військ НКВС, з певною спеціалізацією та чітко визначеними завданнями на забезпечення внутрішнього порядку та боротьби зі злочинністю, під час якого до військ потрапляли особи, які самі мали кримінальний досвід, але визнавалися постраждалими від царського режиму, були безпринципними, аморальними та мали необмежену жагу до влади (1918–1919 роки), 4-й етап – тривалий період розбудови українських внутрішніх військ та сталого їх розвитку, під час якого в

умовах жорсткої дисципліни, посиленої підозрюваності та політичної диктатури окремих керівників держави та військових начальників почала формуватися за допомогою корупційних зв'язків військова еліта, при її знищенні відбувалися процеси приховування фактів порушень дисципліни та закону, і відновлення на новому рівні більш витончених схем зловживань (1919–1984 роки), 5-й етап – період непродуманого скорочення внутрішніх військ на тлі розвалу сталої системи управління державою, нівелювання соціальних та людських цінностей, руйнування моральності та патріотизму, перетворення армії в джерело отримання прибутку та вирішення власних корисливих потреб (1985–1991 роки); 6-й етап – період хаотичного та непродуманого руйнування військ, практично повне зневажання принципів єдиноначальності та дисципліни на вищих рівнях, поєднане з вимогами на нижчих їх суворого дотримання, відкрите використання начальниками і командирами можливостей по службі та посаді для вирішення особистих проблем, покладання на внутрішні війська функцій, непридатних військам, насичення військовослужбовцями, що «не знайшли» себе в інших військових формуваннях (Збройних Силах України, Національній гвардії, Президентському полку охорони, спецпідрозділах правоохоронних органів тощо), були із них звільнені внаслідок професійної непридатності, службової недбалості, або від них просто позбулися, та призначення на ключові керівні посади (командирів військових частин, начальників управлінь та їх заступників) військовослужбовців, які за своїми моральними, діловими і професійними якостями не відповідають вимогам та здоровому глузду в результаті сталих корупційних схем та «підтримання» за грошові винагороди дилетантів на цих посадах (з 1991 року до цього часу).

На нашу думку, проведена періодизація є умовною, і кожен із зазначених етапів може скласти тематику самостійного наукового дослідження, який потребує узагальнення всіх процесів, що відбувалися в державі, їх вплив на руйнування моральності та патріотизму у внутрішніх військах України, та призвели до виникнення нового поняття «злочинність у правоохоронних органах».

Бібліографічні посилання

1. Темные стороны Германской армии // Братская помощь. – 1910. – № 7–8. – С. 94.
2. Хантіль М.Ф. Внутрішні війська МВС України: історія і сучасність. – 2-ге вид., доп. – К., 2008.
3. Скугаревский А. Недоразумения по поводу «Вы» или «Ты». // Разведчик. – 1905. – № 751. – С. 220; Кашин С. О дисциплине. // Офицерская жизнь. – 1906. – № 13. – С. 184.
4. Друцкой С.А. Военная дисциплина и способы ее улучшения в русской армии. // Разведчик. – 1905. – № 786.
5. Орловский С. Революционная законность и Красная Армия / Орловский С., Малкис В. – М., 1926.
6. Мальшницкий М.И. Психология нашего солдата // Военное дело. – 1919. – № 17–18. – С. 590.
7. Лунеев В.В. Советская криминология / Лунеев В.В. – М., 1978.

Дуйловский А. В., Шалгунова С. А. Историко-правовой обзор формирования детерминант совершения преступлений среди военнослужащих МВД Украины. Рассмотрены причины и условия совершения преступлений среди военнослужащих МВД Украины (национальной гвардии, внутренних войск) на основе анализа исторических процессов, происходящих в Украине с 1915 года по настоящее время.

Ключевые слова: *внутренние войска, национальная гвардия, причины и условия совершения преступлений, этапы формирования причин и условий, причины возникновения «дедовщины» и неуставных взаимоотношений между военнослужащими.*

Duylovsky O. V, Shalgunova S. A. Historical-legal review of the formation of determinants of committing crimes among military men of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. The authors have examined reasons and terms of committing crime among servicemen of internal troops of MIA of Ukraine, leaning against the analysis of historical processes what be going on in Ukraine from 1915 for present tense.

The conducted generalization allowed to distinguish the next stages of forming of reasons and terms of feasance of offences and crimes among servicemen of internal troops. Conditionally we are distinguish 5 stages. The 1th stage is partial reorganization of military subdivisions executing alike functions with modern internal troops, that automatically carried the negative phenomena of tsar's army (existing to October revolution 1917 year) on a soviet army; the 2th stage is creation of the newest military forming for a guard and escorting (1917-1918). The 3th stage is creation of troops of NKVD (1918-1919). Presence of specialization of military service and clearly certain tasks for providing of internal order and fight against criminality. At this time persons having criminal experience get in troops, but confessed by victims from tsar's mode. They were unprincipled, amoral and had unlimited thirst to power; the 4th stage is the protracted period of building of the Ukrainian internal troops and their steady development (1919-1984). In this period in the conditions of hard discipline increase to the suspiciousness, political dictatorship of separate leaders of the state and military chiefs a military elite (mainly, by means of corruption connections) began to be formed. At her elimination there were processes of concealment of facts of violations of discipline and law, and renewal at new level of more refined charts of abuses; the 5th stage is a period of hasty reduction of internal troops on a background disintegration of withstand control system by the state(1985-1991 years). Leveling of social and human values, destruction of morality and patriotism, converting of army into the source of receipt of acuests and satisfaction of own mercenary necessities; the 6th stage is a period of chaotic and hasty destruction of troops, practical complete trampling of principles of undivided authority and discipline on higher levels, connected with requirements from more subzero ranks of their adherence (from 1991 to present tense). In this period there is the open use by chiefs and commanders of possibilities on service and position for the decision of own vital problems; laying-on on the internal troops of functions uninherent to the troops; filling with of troops servicemen, that did not "find" itself in other military forming (Armed Forces of Ukraine, National household troops, Presidential regiment of guard, special divisions of law enforcement authorities) or such, that were discharged because of professional uselessness, official indifference, or from them simply got rid. Assigning for key leading positions (commanders of military parts, chiefs of managements and their deputies) of servicemen that on a level and quality of education, it is fallen short of the moral, business and professional qualities to the requirements and good sense as a result of withstand corruption charts and "maintenance" for the money rewards of dilettantes on these positions.

Assigning for key leading positions (commanders of military parts, chiefs of managements and their deputies) of servicemen that on a level and quality of education, it is fallen short of the moral, business and professional qualities to the requirements and good sense as a result of withstand corruption charts and "maintenance" for the money rewards of dilettantes on these positions.

Keywords: *internal troops, reasons and terms of committing crime, stages of forming of reasons and terms, destruction of control system by internal troops.*